

הרב מיכאל רוזנצווייג

ראש ישיבה

ראש כולל, המכון הגבוה לתלמוד ע"ש ברן

בענין מחמר ושבתת בהמה

א. הקשר בין ש"ב ומחמר - שיטת הרמב"ם

התורה כללה בהמה באיסור מלאכת שבת (בעשה"ד - שמות כ:); דברים ה:יג) ובמצות שבתת שבת (שמות כג:יב). הגמרא (ע"ז טו.; שבת קנג:-קנד.; פסחים סו.; יבמות ו.) קובעת שיש איסור של מחמר אחר בהמתו, וחיוב של שבתת בהמה בשבת (שבת קנג.; ע"ז טו:). עלינו להבהיר את טיבו והיקפו של דין בהמה בשבת ואת היחס המעשי והעקרוני בין האיסור של מחמר והחיוב של שבתת בהמה.

הנה הרמב"ם (הל' שבת כ:א,ב) קישר בין שני הדינים אבל באופן מסובך ומעורפל כל כך שאין כונת דבריו ברורים כלל. ואמנם נחלקו המפרשים בהבנת שיטתו. וז"ל:

אסור להוציא משא על בהמה בשבת שנאמר למען ינוח שורך וחמורך ... ואם הוציא על הבהמה אף על פי שהוא מצווה על שבתתה אינו לוקה לפי שאיסורו בא מכלל עשה. לפיכך המחמר אחר בהמתו בשבת והיה עליה משאוי פטור. והלא לאו מפורש בתורה שנאמר לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך ובהמתך. שלא יחרוש בה וכיוצא בחרישה ונמצא לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין ואין לוקין עליו.

הרמב"ן (סה"מ שורש יד'; חידושים לשבת קנג: ד"ה והלא מחמר) והחינוך (מצוה לב) הבינו בדבריו שיש רק דין אחד של שבתת בהמה שנלמד מ"למען ינוח", ואילו הפסוק בעשה"ד אינו דן במחמר אחר בהמתו אלא מרמז למלאכת חורש שהוא על ידי בהמה. והקשה הרמב"ן (שבת קנג:) לפי הבנה זו למה יש צורך מיוחד לציין מלאכת חורש בעשה"ד יותר מכל אב מלאכה אחר ממנין הל"ט מלאכות.

אולם הסבר זה ברמב"ם צ"ע טובא מכיון שבהמשך דבריו (כ:ב,ו) משתמע שב' דינים נפרדים הם, כפי שנבאר. ועוד הרי קביעות הרמב"ם של"ת כל מלאכה הוה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד (כדברי הגמרא שבת קנד). מחזיקה את הרושם שאין מחמר זהה עם שביתת בהמה, ושהפסוק בעשה"ד אכן שייך גם למחמר למרות שאין מלקות.¹ ועוד, אם יש רק דין אחד, למה הרמב"ם שוב הצהיר (סוף ה"א) שמחמר פטור ממלקות אחרי שכבר קבע שאין ללקות מדין 'למען ינוח'. ואם אין מחמר דין בפני עצמו מה כונת ה"לפיכך" שכנראה משמש כמעבר בין שביתת בהמה ומחמר. ואכן המ"מ דוחה את פירוש הרמב"ן והחינוך והסיק שגם לפי הרמב"ם יש ב' דינים נפרדים - עשה של שביתת בהמה, ואיסור של מחמר.² אבל אין הוא מתיחס לשאר הקשיים ברמב"ם.

ויש להציע הסבר בדברי הרמב"ם. הנה יש לדייק שהרמב"ם התחיל לדון דוקא בדין שביתת בהמה אבל נראה שמגמתו האמיתית ("לפיכך") היתה לצמצם דינו של מחמר. ומשתמע מדבריו שאופיו של 'למען ינוח' משפיע על היקפו של מחמר. וקשר זה צריך ביאור.

אבל יש להעיר גם שהרמב"ם לא ניסח 'למען ינוח' כמצוה וחיוב כמו במקביל אצל שביתת האדם (שבת א:א, כא:א), אלא כאיסור שבא מכלל עשה. ויתכן שמשום כך ראה הרמב"ם צורך לדחות את האפשרות שדין זה יחייב מלקות! ואולי שקל הרמב"ם שמא שונה ביסודו שביתת

¹ אפשר ליישב דברי הרמב"ן בסוגיא בסוף שבת (קנד-קנד:) לפי המסקנה שם שמחמר פטור ממלקות גם אליבא דמ"ד שלוקין על לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד. ואפילו לדיעה שיסדה את הפטור בכלל זה, ראוי לדייק בלשון הגמרא שבגלל זה "בלאו נמי אינו חייב" ! אולם אין כל זה מתאים לשיטת הרמב"ם.

² וכן סבור הרמב"ן עצמו ותוס' שבת נא: ד"ה במה. אך עיין ברש"י ור"ן ע"ז טו. שמשמע שגם שביתת בהמה בכלל האיסור של ל"ת מלאכה, והפוך מהסבר הרמב"ן ברמב"ם שמחמר וש"ב שניהם בכלל העשה. ועיין גם במאירי (ע"ז טו). שהבחין בין מחמר במלאכת גוי שרק עובר בעשה של שביתת הגברא, ובין מחמר במלאכת ישראל שכנראה גם מצורף למלאכה ממש ועובר בלאו !

בהמה משביתת אדם, שהרי אין ערך עצמי וקיום מצוה בזה שהבהמה נחה בשבת, כמו שיש בשביתת האדם. והיה מקום לומר שהבעיא בשביתת בהמה היא שמלאכה שנעשית לו על ידי בהמתו נחשבת מעין הרחב מלאכת הגברא, ואולי במיוחד במלאכת הוצאה שנקט הרמב"ם (על פי הגמרא), שהיא בכל אופן מלאכה גרועה שאינה קשורה לפעולה שמשנה או מתקנת החפץ אלא לתוצאה של שינוי מקום החפץ ע"י עקירה והנחה.³ ולכן הרמב"ם ראה הצורך לקבוע שעל אף שאיסור זה מתבטא מעשית בצירוף מעשה הבהמה להאדם סוף סוף אין הפעולה של איסור מלאכה מהוה המחייב של ש"ב, אלא הזנחת העשה של למען ינוח פוגמת בשביתת האדם, וממילא לא שייכת בה מלקות.

והנה לאור זה, יש לבחון שוב היחס בין שביתת אדם ושביתת בהמה. שגם למסקנה עדיין היה מקום לומר ש"למען ינוח" אכן שונה ממצות שביתת אדם בשבת וקשור יותר לצירוף הגברא לפעולת איסור מלאכה אלא שאין זה מספיק לחייב מלקות מכיון שנובע ממצות עשה. ולו יצויר שבא ממקור של לאו אולי היה מקום לעונש מלקות.

ואולי זה גם תלוי אם 'למען ינוח' היינו עשה נפרד או נכלל בעשה דשביתת שבת. הלא הרס"ג באזהרותיו מנה שביתת בהמה כעשה נפרד במנין המצוות. והמנחת חינוך (לב:ז,ח) הבין שגם לפי הרמב"ם זה מצוה נפרדת, והקשה למה היא אינה נמנית במנין תרי"ג מצוות. ומשום כך גם הקשה המנחת חינוך למה אין נשים פטורות משביתת בהמה בתור מעשהז"ג, וגם אם הן חייבות בעשה של שביתת שבת. והוא הניח הדבר בצ"ע. אבל נראה פשוט שהרמב"ם סבור ש"למען ינוח" בכלל שביתת הגברא, ולכן אינו מונהו בנפרד ושייך הוא גם לנשים. והוא קובע כן בפירוש בסה"מ (קנד): "היא שצונו שנשבות בשבת והוא אמרו יתברך וביום השביעי תשבות. והנה נכפל ציווי מצוה זו פעמים ובאר לנו יתעלה שהשביתה מן המלאכות היא חובה עלינו ועל בהמתנו ועבדינו."

³ ועיין מש"כ בנושא זה במאמרי "בענין מלאכת הוצאה", קול צבי ז' (תשס"ה). 102-91 במיוחד לשיטת הרמב"ם.

יוצא, אפוא שאיסור עשה של 'למען ינוח' קובע דרך מיוחדת של הפקעת הקיום של שביתת הגברא כל שהגברא קשור למלאכה שנעשה על ידי בהמתו. אבל לפי הרמב"ם הצירוף למלאכת בהמתו אינו אסור בתור הרחב מעשה העבירה, אלא בתור פגם בשביתת הגברא בדרך זו.⁴

ולאור זה, נציע גם הסבר להמשך דברי הרמב"ם בענין מחמר. מדבריו משתמע שהמסקנה לגבי שביתת בהמה קובעת פטור עונש גם לגבי מחמר. אבל זה תמוה שהרמב"ם עצמו בהמשך מסיק שאין מלקות במחמר משום שהלאו של 'לא תעשה כל מלאכה ... ובבהמתך' מתיחס גם לחורש, ואז הוה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד לענין מחמר.

אבל נראח לפרש שאם 'למען ינוח' היה קובע שצירוף למלאכת בהמה נחשב סוג של מעשה עבירה ואיסור מלאכה של הגברא היה מקום לחייב מלקות במחמר כשהוא יוזם ומכוון מעשה הבהמה על בסיס הלאו של 'לא תעשה כל מלאכה ... ובבהמתך'. אז היינו מפרשים שהלאו בעשה"ד, שהוא מקור לאיסור מלאכה, מדובר ישירות באיסור מחמר, ולא דוקא במלאכת חורש! ואולי גם אם היינו מקבלים שהפסוק דן אף בצירוף האדם והבהמה במלאכת חורש, יתכן שזה כשלעצמו לא היה שולל מלקות במחמר בגלל לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד מכיון שלפי היבט זה לא היינו מבחינים עקרונית בין טיב המחייבים של מחמר וחרישה.⁵

⁴ אני מניח בזה שהרמב"ם (הל' שבת א:א; כא:א; סה"מ קנד) מקבל את עמדת הרמב"ן בפרושו על התורה בפרשת אמור שהעשה של שביתה בשבת מהוה מחייב שונה ואינו סתם חיזוק לאיסור מלאכה.

⁵ אמנם לאור דברי הרמב"ן (חידושים, שבת קנג: בסו"ד) יש עדיין מקום לחלק בין חרישה ומחמר גם אם מחמר מדין הרחב מעשה הגברא על ידי בהמה. ובודאי חלוקים מחמר וחרישה במידה מסויימת לכל ההיבטים כפי שמשקף בעונש מיתה של חרישה. בכל אופן, יוצא היה שאין מחמר וחרישה דוקא סוגי דינים לגמרי שונים. הצעה זו ברמב"ם מבוססת על הבנה מסויימת בענין הדין של לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד. [עיי' ברש"י ותוספות בשבת (קנד.) ובעירובין (יז.) ובעוד מסגרות.] ברור הוא שאין הרמב"ם מקבל את עמדת רש"י לפיה אי אפשר לענוש מלקות על סמך

יוצא איפוא שצימצום שילוב מעשה בהמה-אדם המשתקף בזה ששבתית בהמה בכלל העשה של שבתית אדם מעיד על אופיו של מחמר אחר בהמתו וקובעו כלאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד שפטור ממלקות. לפי הבנה זו, למרות הקשר ביניהם, אין ש"ב ומחמר זהים כלל. שבתית בהמתו ממלאכות שבת הינו חלק מהעשה של שבתית הגברא; ומחמר, שמנהיג עבודת בהמה בשבת, נידון כלאו על אף שאינו לוקה. אם שונים מחמר ושבתית בהמתו במעמדם ובאופיים, יתכן שישנם גם חלוקי דינים אחרים, כפי שנדון.

ב. היחס בין ש"ב ומחמר - בסוגיות

לכאורה ישנם גם ראשונים אחרים שהבחינו עקרונית בין דיני ש"ב ומחמר, אם כי בכיוון ששונה מעמדת הרמב"ם. כדי להבין את שיטתם ביתר שאת נצטרך לעיין בשלש סוגיות (שבת קנג:, ע"ז טו., פסחים סו:). בהן הגמרא כנראה דאגה יותר או דוקא לאיסור מחמר והעלימה עין מהדין של ש"ב.

בפסחים (סו:) הגמרא הקשה איך התירו בערב פסח שחל בשבת לשאת סכין של שחיטה על ידי תחיבה בצמרו של גדי, הלא מחמר הוא, ותירצו שהתירו מדין כלאחר יד. ואילו בעיית ש"ב לא נידונה.

פסוק שגם משמש מקור לעונש מיתה. הנה הלח"מ (כ:ב) כבר העיר שלפי הרמב"ם כלל זה לא היה שייך למחמר אם לא היה יישום אחר של צירוף אדם ובהמה בפסוק שמחייב מיתה למרות שהכתוב משמש מקור לאיסור מלאכה בכלל. וניתן לפקפק לפי הרמב"ם שמא רק חל כלל זה אם מחמר מוגדר כדין ששונה מעיקר מוקדו של הפסוק, ונחשב מעין טפל לעיקר המחייב של מעשה ומלאכת הגברא. ואכמ"ל. הבה"ג מנה מלאכת שבת במנין תרי"ג פעמיים: חד בעונשי סקילה, וחד בלאוין. הרמב"ם (סה"מ שורש יד) הבין שהבה"ג התכוין למנות אזהרה ועונש של איסור אחד, והקשה נגדו. אולם הרמב"ן הציע שהבה"ג מנה איסור מחמר בלאוין, ושהוא מחייב ודין נפרד. לפי הצעתי, גם הרמב"ם סבור עקרונית שמחמר דין שונה מאיסור מלאכה, ודוקא בתור דבר נפרד שנלמד מאותו הפסוק הוא פטור ממלקות מדין לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד.

הגמרא בשבת (קנג--קנד.) בולטת עוד יותר. המשנה (קנג.) קובעת שמי שהחשיך בדרך נותן כיסו לנכרי ואם אין נכרי עמו מניחו על החמור. הגמרא הסבירה שעדיף להניח ע"ג נכרי משום ש"חמור אתה מצווה על שביתתו; נכרי אי אתה מצווה על שביתתו." אולם בהמשך הסוגיא (קנג:) התקשה הגמרא איך התיירו דבר זה, ועמדה דוקא על איסור מחמר, והדגישה שהוא קשור לאיסור מלאכה: "אמר מר אין עמו נכרי מניחו על החמור, והלא מחמר הוא ורחמנא אמר לא תעשה מלאכה." בסוף תירץ הגמרא שמדובר במצב שאין עקירה והנחה שכשהיא מהלכת מניחו עליה וכשהיא עומדת נוטלה מעליה.

המשנה בע"ז (יד:) פוסקת שאין מוכרין בהמה גסה לגוי. הגמרא בע"ז (טו.) הסבירה שזה מבוסס על החשש שהגוי יעביד בו מלאכה, ושזה בעייתי מדין גזירת נסיוני,

דזמנין דזבנה לה נהליה סמוך לשקיעת החמה דמעלי
 שבתא וא"ל תא נסייה ניהליה ושמעה ליה לקליה ואזלא
 מחמתיה וניחא ליה דתיזיל והוה ליה מחמר אחר
 בהמתו בשבת והמחמר אחר בהמתו בשבת חייב חטאת.

השמטת בעיית שביתת בהמתו בסוגיא זו שוב צ"ע, כדהקשה התוס' ועוד ראשונים על אתר. ויש לעמוד על קושי אחר בסוגיא - למה הדגישה הגמרא בהקשר זה שמחמר חייב חטאת, הלא אין זה אלא שיטת רמי בר חמא (שבת קנג:): שאינה מתקבלת להלכה! ובכל אופן למה אין זה מספיק שעובר על איסור מחמר גם אם אינו חייב חטאת, אטו אין אנו חוששים לאיסור בעלמא? ואכן יש ראשונים שלא גרסו המשך זה של חיוב חטאת.

ועיין ברש"י (ד"ה מחמר) שכנראה התקשה בהוספה זו והסביר: "ואיכא למ"ד בפרק בתרא בשבת דחייב חטאת והתם פלוגתא." וצריך עיון בכונתו שמשמע מדבריו שעצם הדבר שקיימת שיטה כזו משמעותי לסוגיא, גם אם סוף סוף אין ההלכה כמותה. הר"ן בסוגיא הציע לדעתו שמכיון שגזירת נסיוני ספק הוא אין צורך לחוש אלא לספק חיוב מיתה וחטאת. אבל אין פירוש זה משמע מדברי רש"י.

ג. היקף הדין של מחמר - שיטת רמי בר חמא

ונראה שנוכל ליישב הגמרא בע"ז ופירושו של רש"י על פי הבנת המשך הסוגיא בשבת (קנג:-קנד). שדנה בהרחבה במעמדו של איסור מחמר. רמי בר חמא סבור שמחמר חייב בחטאת ובסקילה. ורבא הסביר את דעתו ש'בהמתו דומיא דידיה'.

והקשה הרמב"ן (קנג: ד"ה אמר רמב"ח. ועיי' בקטע הנוסף שבדפוס הרב הרשלר ד"ה והא דאמר רמי בר חמא) לרמב"ח למה לא נמנה מחמר כהמלאכה הארבעים במנין האבות מלאכות במשנה בכלל גדול. קושיא זו מניחה שמחמר אינו הרחב וצירוף מעשה הגברא במלאכה באמצעות בהמתו, אלא שהשתמשות בבהמה לעבודה מהוה מחייב ומלאכה בפני עצמו. הרמב"ן הציע ב' תירוצים שונים:

[א] ואינה קושיא דמחמר לאו מלאכה בפני עצמו היא דאינו חייב אלא על המלאכות שנישנו בפרק כלל גדול. אלא שהוא חייב כשהוא עושה על ידי בהמתו כמו שהוא עושה על ידי עצמו, אבל אב מלאכה אחר אין לנו אלא אלו שנישנו שם. [ב] ואפשר דלא הות במשכן לא קתני לה באב אף על פי שפירשה תורה חיובה.

התירוץ הראשון דוחה ההוה אמינא מכל וכל, וקובע שמחמר לדעת רמי בר חמא נחשב מעשה הגברא גמור אגב בהמתו ואינו אלא דרך של עשיית ל"ט מלאכות. ואילו התירוץ השני מקבל העיקרון שמחמר הוה איסור ומחייב נפרד ואינו נכלל במשנה מסיבות טכניות הואיל שלא היה במשכן.⁶ יוצא, אם כן, שתי גישות שונות להבנת איסור מחמר לפי רמי בר חמא.⁷

⁶ תופעה דומה מצינו גם בענין הוצאת עני ועשיר לפי התוס' הרא"ש (ב); בענין ד' אמות ברה"ר לפי הירושלמי ריש הזורק, בענין מושיט לפי כמה הבנות בירושלמי (עיי' רמב"ן עג), בענין כותש לפי הבנת הריטב"א ברש"י (עד. ד"ה אמר אביי), ובענין זומר וזורע לפי הבנת הריטב"א ברש"י (עג: ד"ה אימא). ואכמ"ל.

⁷ בהמשך נראה כמה נפק"מ בין גישות אלו. ויש לחקור גם לגבי צירוף לשיעור בין מלאכות שונות במחמר אחר בהמה. ושמה הדין תלוי בב' דיעות אלו. לפי הדיעה

ד. אופי מחמר לפי החכמים - שיטת הרמב"ן

רבא דוחה דברי רמב"ח ע"פ ההיקש מע"ז דבעי 'עד דעביד מעשה בגופיה'.⁸ רבא כנראה הבין בדברי רמב"ח שאין מחמר מחייב נפרד אלא מדין מעשה מלאכת הגברא ע"י בהמתו, ופריך נגד שיטתו מכיון ששותפות הבהמה מגרעה מתוקף מעשה הגברא. ואז מתעוררת השאלה האם אלו שדוחים את מסקנת רמב"ח לגבי העונש של חטאת וסקילה דוחים מכל וכל שהמחייב של מחמר נעוץ במלאכת הגברא ע"י בהמתו (או כמעשה עבודה בבהמה). ולפי הבנה זו, איסור מחמר קרוב יותר לדין ש"ב, ומדין שלא יהא אחראי וקשור לכל חילול שבת גם אם אינו דיליה וגם אם רק של בהמה. א"ד מדרמב"ח נשמע גם לריו"ח (קנד.) שעל אף שצירוף פעולת הבהמה פוטר מן העונש בלא כלום, איסור זה שונה בתכלית מש"ב מכיון שהוא מבוסס על יסוד של צירוף פעולת הבהמה להגברא.⁹

ברמב"ן שהנהגת הבהמה במלאכה מהוה מלאכה נפרדת יש מקום לחשוב על צירוף כזה בשגגת מחמר גם אם לא נקבל שיטת המנחת חינוך (מצוה ל"ב) שחל צירוף לשיעור בין מלאכות שונות בשגגת שבת וזדון מלאכות. אבל ברור שאין זה מוכרח.

⁸ בסוגיא ישנה גם שיטת ביניים בשם רב זביד שמחמר חייב סקילה כמזיד אבל אינו מביא קרבן בשוגג. קשה להעריך פשרה זו. האם היא מעידה על מחייב ומעמד עצמאי או רק משקף מיתון מעשה הגברא כיון שאינו פועל לבד וישיר. תופעה זו של חיוב סקילה בלי חטאת היא הפוכה משיטת איסי בן יהודה לפי הבנת בעלי התוס' (ו:). ועיין ברמב"ן ואוצה"ג שבת (ע.) בענין הסבר ההו"א במכילתא שאינו חייב עד שיעבור על כל לט' אבות מלאכות - אם יותר מקובל לגבי סקילה או חטאת. ויתכן שחטאת תלויה במעשה עבירה ומלאכת שבת, ואילו סקילה שנובעת מהפרשה של "מחלילה מות יומת" תלויה בהגדרת "חילול שבת". ואכמ"ל.

⁹ ועיין בירושלמי ע"ז (א:ו) שיש דיון מקביל בנוגע לש"ב, אם לחלק בין בהמה גסה שהבהמה עובדת בשבת ובהמה דקה לענין גיזה וחליבה שהוא מעשה הבעלים. אלא שבש"ב הדבר פשוט יותר שמתמקדים על מעשה של בהמת ישראל שמצורף לו, ולא בעבודת הגוי כחפצא של הבהמה שאינה קשורה כלל לישראל השוכת. ועיין גם בבעה"מ ומלחמות (ע"ז טו.) וברמב"ם הל' שבת (ו:טז) אי דומה ש"ב לשביתת כלים אליבא דב"ש. ואכמ"ל.

לכאורה הרמב"ן עצמו נוקט בעמדה הראשונה - שלמסקנה אין מחמר נחשב כסוג מלאכת הגברא ע"י ואגב בהמתו (או כמעשה איסור נפרד כדיעה שנייה ברמב"ן ברמב"ח). הנה הרמב"ן לא הבחין עקרונית בין מחמר וש"ב, והסביר שהגמרות הנ"ל התמקדו דוקא במחמר ולא בש"ב רק בגלל שלאו חמור יותר מעשה, או משום שש"ב מצומצם לבהמתו, ואילו מחמר שייך גם בבהמת חבירו ואפילו של עכו"ם.¹⁰ ובהמשך דבריו דימה הרמב"ן מחמר למלאכת עבד וקטן והסביר שאין מלקות משום,

שאינ המלאכה שהוא עושה עם בהמתו חשובה מלאכה
להתחייב עליה מלקות, אלא כמלאכת עבדו ובנו שהוא
מוזהר עליהן ואינו לוקה, שאין מלקות אלא במעשה
עצמו לא במעשה אחרים.¹¹

בסוף דבריו הקשה הרמב"ן למה עדיף חרישה ממחמר. תירוצו שוב משקף מסקנתו שאין מחמר מדין הרחב מעשה הגברא אלא מדין קשר לחילול שבת על אף שנעשה רק ע"י בהמתו:

ונאמר בזה שמפני שהחורש בבהמה הוא נותן עליה עול
והוא כובש אותה תחת ידו וברשותו היא עומדת, כל

¹⁰ ניתן לומר שחילוק זה כשלעצמו מעיד על שוני יסודי בין ש"ב ומחמר. וכן משמע מדברי המאירי (שבת קנג.) שמקשרו לחילוק יסודי ביניהם (עמ' 603). אולם נסביר לפי הרמב"ן שחילוק זה רק מדין צירוף חילול שבת זה (אבל לא עצם המעשה) להגברא - שאם הוא מנהיג הבהמה הוא קשור לחילול קדושת שבת גם אם אין הוא הבעלים. התוס' ר"ד (ע"ז טו.) סבור הפוך. לדעתו, כפי שנבאר, יש חילוק יסודי בין ש"ב ומחמר, ובכל אופן הוא מצמצם גם מחמר לבהמתו. לדעתו, לא שייך הרחב פעולת הגברא ע"י בהמה אם אין זה בהמתו. ועיין גם בתוס' ר' אלחנן בע"ז שהסתפק בשאלה זו. ועיין במנחת חינוך מצוה לב' שרצה לדייק שלרמב"ם מחמר בעי בעלות. לכאורה זה פשוט להבנת הרמב"ן, אבל זה מתאים גם למהלכנו עם כי אין זה מוכרח, כפי שהערנו.

¹¹ כבר הערנו שהרמב"ן הבין שלפי הרמב"ם מחמר וש"ב ממש דין אחד, ושמשמע זה בכלל אין קושי בסוגיות הנ"ל. האם הבנה זו גם נובעת מהיבטו הכללי של הרמב"ן עצמו למרות שהוא חולק עליה?

המלאכה על שם האדם היא ובו היא תלויה ואין הבהמה
אלא ככלי ביד אומן. ואינו דומה למחמר שהבהמה היא
הולכת לנפשה אלא שיש לה התעוררות מעט מן
המחמר.

ה. אופי מחמר לפי החכמים - שיטת רש"י תוס' תורי"ד ומאירי

אבל נראה שישנה קבוצה של ראשונים שמאמצין את העמדה
השנייה בדברי רבא ור' יוחנן - שעדיין יש הבחנה יסודית בין מחמר וש"ב,
ושמחמר הוה סוג של מעשה חילול שבת של הגברא אגב בהמתו.
התירושים שהוצעו להסביר למה הושמטה בעיית ש"ב בסוגיות הנ"ל
מעידים על עמדה זו.

הנה התוס' (ע"ז טו.) תירצו שלא שייך לחשוש לאיסור ש"ב שלא
חל אלא לפי שעה משא"כ באיסור חמור של מחמר. ודבריו צ"ע טובא.
למה חומר האיסור קובע לגבי שיעור זמן האיסור? והנה בספר התרומה
(סימן קל"ט) מופיע חילוק נוסף בין ש"ב ומחמר שטעון הסבר: "דשמא
משום גזירת איסור בהמתו שאין תלוי בגופו לא היו אוסרין למכור לנכרי."
[וזה מרומז גם במאירי (ע"ז טו.) כפי שהעירו המו"ל.] ועיין גם בתוס'
רי"ד שהרחיק לכת מדברי התוס' וספר התרומה בחילוק מחמר וש"ב וקבע
כלל מיוחדש:

שכל מלאכה שהתחילה בה הבהמה מערב שבת מותר
להניחה לעשות כל השבת ואן בכך כלום, ולא הזהרנו
אלא שלא תתחיל במלאכה בשבת ... אבל גבי נסיוני
וגבי נתינת כיס שמתחלת לעשות המלאכה מבעוד יום
אינו עובר עד שיחמר אחריה.

בתוספותיו לע"ז התוס' רי"ד הודה שאין בידי ליתן טעם בדבר.
ואילו בתוספותיו לשבת (קנג.), הוסיף להסביר,

דדוקא אם הוא מחמר אחריה הוא אסור דנראה
שמחמתו עושה הבהמה, אבל אם אינו מחמר אחריה

שרי, דומיא דכל המלאכות שמוותר להתחילן עם השמש
והן נגמרות מאליהן בשבת. ומעשה בהמתו נמי
כמלאכה הנעשית מאליה דמי.

וראוי לציין שהתוס' רי"ד (במהדורה מוקדמת) והמאירי (ע"ז טו.) העלו
עוד חילוק יסודי בין ש"ב ומחמר לגבי איסור הוצאה שהיא מלאכה גרועה.
וז"ל המאירי:

אף הוצאת משא כל זמן שאינו מחמר אחריה ... הורו
מקצת מפרשים שאין לישראל חיוב בכך; כל שגופה
מלאכה כגון חרישה מצווה על שבתתה אף על ידי
אחרים, כל שאין גופה מלאכה כגון הוצאת משא אין
מצווה על שבתתה אלא על ידי עצמו.

ועיין גם במאירי בשבת שמסביר שאי משום ש"ב יש מקום
לדחות משום ספק איסור חמור, משא"כ בעבירה כגון מחמר דלא שייך
חשבון כזה.

ונראה לפרש כל שיטות אלו על פי יסוד אחד הנ"ל. ראשונים אלו
סבורים שגם אם אין ההלכה כרמב"ח שמחייב סקילה וחטאת במחמר,
בכל אופן שונים ש"ב ומחמר באופן עקרוני. העשה של ש"ב מדין צירוף
לחילול שבת של הבהמה, ולפי בעלי התוס' לא נחשב מצורף מספיק
למעשה חילול כשנעשה הכל ברגע קט. ולפי ספר התרומה הרי אין זה דבר
ש"תלוי בגופו". התוס' רי"ד קבע שלא חל עשה של ש"ב במלאכה
שהתחילה בהיתר שאין חלות חילול שבת על כל המלאכה, אבל כלל זה
לא שייך לגבי מחמר שהוא מעשה הגברא אגב בהמתו, ונמדד כל רגע ורגע
ככל מעשה עבירה. לפי המאירי לא שייך צירוף לחילול של בהמה כשאין
גוף המעשה אסור כגון הוצאה. ולדעתו, שמא שייך לעשות חשבון להקל
על ספק ש"ב להציל מספק איסור חמור, שבגלל מטרה זו אולי זה בכלל
לא נחשב שמצורף לו חלות חילול שבת, אבל ברור שאין להתיר מעשה
עבירה כמו מחמר מטעם כזה.

היוצא מדברינו שמחמר, על אף שפטור ממלקות, מוגדר כעבירת הגברא על ידי בהמתו, וממילא שייכת גזירת נסיוני למרות כל הקולות הפוטרות מדין ש"ב.¹²

אם ננקוט בעמדה שנייה זו - שמדרמי בר חמא נשמע לרבנן בענין אופי היסודי של איסור מחמר, נבין בנקל את דברי הסוגיא בע"ז ודברי רש"י. הגמרא בכונה הכניסה שיטת רמב"ח למרות שאין ההלכה כמותו ועל אף ששייך איסור מחמר גם לחולקים נגדו כדי לאפיין איסור זה ולהבחינו מש"ב. וכן העיר רש"י שלמרות שחולקים על רמב"ח, שיטתו משמעותית ומכרעת בענין הגדרת האיסור, ולכן ניתן לגזור גזירת נסיוני גם שלא היה מקום לתקן גזירה זו על סמך מצות ש"ב, כמו שנתבאר. ועיין בראבי"ה (שבת קנג:) ששייכת גזירת נסיוני להלכה אף על פי שאנו פוסקים כר' יוחנן. ושיטה זו מובנת לאור מהלכנו ברש"י בע"ז.¹³

הנה הקשו המפרשים על הרמב"ם שהשמיט גזירת נסיוני בהל' שבת. הר"ן בע"ז (טו.) הציע שלפי הרמב"ם גזירה זו תלויה בשיטת רמב"ח, וממילא לא שייכת להלכה. הר"ן הסביר את הקשר, כפי שהעלינו לעיל, שרק גזרו כשיש חשש איסור חמור. אבל לפי הצעתינו בסוגיא בע"ז ולאור מה שכבר פיתחנו בדברי הרמב"ם, נוכל לפרש הקשר אחרת. אולי

¹² הר"ן בע"ז מצטט הביטוי שהשתמש בו רבא להבחין בין מחמר ומעשה מלאכת הגברא (נגד רמב"ח) - "דעביד מעשה בגופיה" דוקא כשבא לבאר למה מחמר מקיף יותר מש"ב! יוצא שממתן אבל לא דוחה דברי רמב"ח לחלוטין. לאור זה וכל השיטות שנוקטות בעמדה זו אפשר בקלות לדחות טענת הר"ן עצמו שאם מחמר אינו שייך בבהמה שאינו שלו אין כל חידוש למחמר יותר מש"ב.

¹³ עיין ברש"י בסוגיא סוף מס' שבת. אפשר לדייק שיש מעבר בתיאור טיבו של מחמר לפי הדיעות המגוונות בסוגיא. ביחס לרמב"ח (קנג: ד"ה אף בהמתו) הוא מגדירו "כמלאכה שעושה ע"י בהמתו", ואילו כשהוא מנסחו בתחילת הסוגיא, רש"י (ד"ה רחמנא) מציין שהוה "מלאכה שנעשית ע"י שניהם". הוא חוזר (קנד: ד"ה ואפילו) לניסוח כעין זה - "מלאכה ע"י וע"י בהמתו" - כשהוא מפרש שיטת ר' יוחנן! וזה מתאים מאוד לשיטתו בע"ז, כפי הבנתינו.

הרמב"ם למד הסוגיא כפי העמדה הראשונה - שרבא ור' יוחנן דוחים העיקרון של רמב"ח (לפחות את הבנת רבא ודיעה הראשונה של הרמב"ח בדעתו). וזה מתאים למה שהערנו כבר בדברי הרמב"ם בקשר בין מחמר וש"ב ובהסבר הפטור מלקות. ואם גזירת נסיוני שייכת רק במחמר של מעין מעשה עבירה ע"י בהמתו, אין דין זה חל להלכה, ולכן היא הושמטה ביד החזקה.

ו. אי דיני ותנאי אבות המלאכות קובעים לגבי מחמר וש"ב

לאור הגישות השונות בענין מחמר, עלינו לעיין בשאלה אם תנאי איסור מלאכה קובעים גם לגבי מחמר וש"ב או לא. לפום ריהטא, הגמרא כבר הכריעה שתנאי מלאכה חלים לגבי מחמר. הנה הגמרא בפסחים הנ"ל תירצה שלא שייך מחמר בכלאחר יד, והגמרא בשבת התירה מחמר במי שהחשיך רק כשחסר עקירה והנחה. אבל עדיין הניחו הסוגיות מקום לפקפק שמא פטורים אלו שייכים גם בש"ב, ושמא אין תנאי חיוב אלו מעידים על מחייב של מעשה מלאכה מצד הגברא, אלא קובעים הם גם לענין חפצא של חילול שבת.

אולם עיין במאירי (שבת, שם) שמבחין בין מחמר וש"ב בצורך עקירה והנחה. ואזיל בזה לשיטתו שמחמר מדין מלאכת הגברא ע"י הבהמה, משא"כ בש"ב כדכבר נתבאר. ואין מקום להקשות איך נחמיר בש"ב שאינו אלא עשה יותר ממחמר שהוא בלאו? ועוד, הרי המאירי הוא זה שחידש ביחס לכמה הלכות שאין מקום להקל במחמר כמו בש"ב? אלא היא הנותנת. הואיל ומחמר הוה דרך של איסור מלאכה, שהוא חומרא, הוא גם נידון דוקא לפי כללי איסור מלאכה, שלפעמים הוה חומרא שמביאה לקולא.

והנה הרמב"ם לכאורה פוסק הפוך. הרשב"א והרמ"ך והמ"מ דייקו מלשונו (כ:ו),

מי שהחשיך בדרך ולא היה עמו נכרי שיתן לו כיסו והיתה עמו בהמה מניח כיסו עליה כשהיא מהלכת וכשתרצה לעמוד נוטלו מעליה כדי שלא תעמוד והוא

עליה וכדי שלא תהיה שם לא עקירה ולא הנחה. ואסור
לו להנהיגה ואפילו בקול כל זמן שהכיס עליה כדי שלא
יהיה מחמר בשבת וכו',

שדוקא ש"ב דורש עקירה והנחה, ואילו מחמר אסור כל שמכוון הבהמה
לעשיית מלאכת משאו אפילו בלי עקירה והנחה! שיטה זו צ"ע הן מסברא
והן על פי הסוגיא המפורשת בשבת שקבעה דין זה במחמר דוקא. ועיין
ברמ"ך שהדגיש שלא שייך מחמר כל שבגופו אין חיוב חטאת!

אבל נראה לפרש שגם הרמב"ם אזיל לשיטתו, כפי שפיתחנו
מהלכו בסוגיא. הנה הרמב"ם נקט בעמדה שרבא ור' יוחנן דחו לחלוטין
את גישת רמב"ח שמחמר היינו עבירת הגברא על ידי הבהמה. ולכן,
לדעתו אין הכרח לומר שאין לחייב במחמר כל שבגופו פטור.

הנה הצענו שהרמב"ם דוקא נטה לקשר ש"ב עם איסור מלאכה,
וניסחו כאיסור עשה, וראה נחיצות לדחות ששיכת מלקות באיסור זה. ואף
על פי שהסיק באופן חד משמעי שהמחייב בש"ב הוא העשה של שביטה,
ושהוא רק מדין קשר וצירוף לחילול שבת ואינו מוגדר כהרחב מעשה
הגברא, סוף סוף אין להתעלם שחילול זה מתבצע ע"י מעשה מלאכה
מסויים של בהמתו דוקא. ולכן סביר לדרוש תנאי איסור מלאכה בש"ב.
אבל מחמר לפי הרמב"ם הוה סוג חילול הגברא ע"י זה שהוא מעביד את
הבהמה (וקרוב הוא להבנה השניה של הרמב"ן ברמב"ח). אין מחמר
מוגדר כעשיית אב מלאכה ע"י הבהמה, אבל גם אינו חייב בגלל שקשור
אגב הבהמה לחפצא של חילול אב מלאכה. ממילא, אין מחמר תלוי דוקא
בכללי איסור מלאכה. ואשר להראיה מהסוגיא בשבת שמחמר טעון עקירה
והנחה, אפשר לומר שאין זה אלא אליבא דההור"א של הגמרא אליבא
דרמב"ח שיש חיוב חטאת וסקילה, דהיינו שמחמר הוה מלאכת הגברא
אגב הבהמה.¹⁴

¹⁴ ועי' מ"מ (כ:ו) שהעלה הסבר אחר לפי הרמב"ם. לאור דברים אלו, יש מקום
לפקפק לפי הרמב"ם מה הדין בש"ב ובמחמר כלאחר יד. וכן יש מקום להתלבט לפי
המאירי אי נבחין בכלאחר יד בין ש"ב ומחמר כמו בענין דרישת עקירה והנחה.

ז. נפק"מ נוספות בענין טיב מחמר וש"ב

יתכן שמעמדו וטיבו של מחמר משמעותי גם בדינים נוספים. עיין באורחות חיים (הל' יו"ט סימן ה') שהעלה ב' דיעות אם מחמר שייך ביו"ט. והאחרונים האריכו בנושא זה. ונראה שזה תלוי אם מחמר הוא איסור מחודש או נחשב דרך של עשיית המלאכות. וכן יוצא מלשון האורחות חיים. וז"ל: "יש אומרים אחר שנקראת מלאכה הרי זה ביו"ט בכלל לא תעשה כל מלאכה, אבל בחוה"מ ודאי לא; ויש אומרים שאפילו ביו"ט מותר שאין לאסור רק בשבת שפרט לך בה הכתוב." וראוי להעיר שהרמב"ם השמיט כל זכר לדין ש"ב ומחמר ביו"ט.¹⁵

יש דיון מקביל בענין חי נושא את עצמו. הירו' בביצה (ה:ב, וברא"ש ה:ב) אוסר ווכב בבהמה ביו"ט מדין ש"ב. המאירי (שם) דוחה נימוק זה מכיון שהחי נושא את עצמו. לפי המאירי כלל זה ודאי חל לגבי מחמר, ובסוף הוא הסיק שהוא הדין אף בש"ב. בסה"מ לרס"ג (עשה לד) הוצע שחי נושא את עצמו פוטר רק במחמר ולא בש"ב! ועיין גם ברש"י ע"ז יד. בענין היתר מכירת סוס מדין חי נושא עצמו.

המנחת חינוך דן בענין חצי שיעור בש"ב ומחמר. ובודאי יש מקום לחלק בין דין חצי שיעור וחצי מלאכה. ואכמ"ל.

היוצא שעל אף שסביר לומר שכל שנגדיר מחמר כמעשה מלאכה אגב בהמתו דרוש תנאי החיוב של האבות מלאכות, אין זה מוכרח. מצד אחד, יתכן שכמה דרישות במלאכות שבת שייכות לעצם ההגדרה של חפצא של חילול שבת גם אם אין מחייב של מעשה הגברא. תנאים אלו לכאורה מעכבים גם בש"ב. מאידך, יתכן שישנם דינים שפוטרים רק מחטאת ומיתה או ששייכים רק כשבעינן מעשה הגברא צרוף וטהור בלי שום סיוע מגורם אחר כמו בהמה. ולכן, יתכן שיעבור על מחמר בלי למלא דרישות אלו אף אם מחמר בעל אופי של מלאכת הגברא. על רקע הערה זו, אפשר ליישב כמה סתירות בדברי הראשונים והפוסקים, ובהחלט ניתן לחלק בין גורמים שונים: כלאחר יד, עקירה והנחה, ב' שעשוהו, חי נושא את עצמו, וכו'. ועיין, למשל, בשיטת הרשב"א. הרשב"א הרבה להקשות נגד הרמב"ם שסבור שאין מחמר זקוק לעקירה והנחה, למרות שהוא עצמו סבור שאיסור מחמר שייך אפילו בחצר. ועיין בר"ן ע"ז נגדרו. ואכמ"ל.

¹⁵ כמובן מחלוקת זו תלויה גם ביחס הכללי בין איסורי שבת ויו"ט. ישנם דיונים מקבילים לגבי לאוין אחרים בשבת שלא מחייבים מיתה וחטאת כגון תחומין,

הנה הסוגיא בשבת (סט.) חקרה אליבא דר"ל דבעי עד שישגוג בלאו וזרת, היכן מצינו זדון שבת ושגגת כל הל"ט מלאכות, הרי 'דידע ליה בשבת במאי'. הסוגיא מסיקה שמדובר בידע בתחומין אליבא דר"ע.

וכמה ראשונים הקשו למה אין הגמרא מציעה פתרון שמבוסס על ידיעת מחמר. ועיין בתוס' ישנים שתירץ טכנית "דכיון שסבור שעצמו מותר בכל המלאכות כל שכן שסבור שאינו מוזהר על בהמתו". וכעין זה כתב גם הרמב"ן. וניסוח זה מתאים לשיטתו שהואיל ואין אנו פוסקים כרמב"ח אין מחמר מדין מעשה הגברא ע"י הבהמה אלא מטעם שביתת בהמה הוה. אבל אם ננקוט בעמדה שמחמר אינו אלא דרך לעבור על הל"ט מלאכות, ודאי אין מקום לטעון שמי ששוגג על המלאכות נחשב כזדון שבת בגלל ידיעת מחמר שזה ממש סתירה מיניה וביה, ולא רק בתור אומדנא בעלמא.¹⁶

ועיין בסוגיא שבת (פז:): שנחלקו אם נסעו בני ישראל במדבר ביום ששי בסיון, ושתלוי אם ציוו כבר על תחומין במרה או לא. והקשו הראשונים שאם רק התירו תחומין איך הם הסיעו חפצם בשבת? התוס' חידש שהיתר זה כולל גם הוצאה!¹⁷ אבל הרמב"ן (שם) הציע "ואפשר

העברה למ"ד ללאו יצאת וכו'. ועיין שו"ת בית הלוי, ובמאמרי "בענין איסור מלאכה בשבת וביו"ט", בית יצחק כ"ג (תשנ"א), עמ' 105-126.

¹⁶ מאידך גיסא, אם מחמר קרוב יותר לש"ב ואינו ממש מחייב של מעשה מלאכה יתכן שיותר קשה לומר שידיעה זו יכולה לשמש יסוד ל"זדון שבת" אם הגדרה זו דורשת ידיעת שבת בסיסית. והשוה דברי הריטב"א (סט.). שדוחה שתהני ידיעת קידוש. והדבר תלוי גם בהבנת מעמדו של תחומין אליבא דר"ע. ואכמ"ל.

¹⁷ ועיין במרומי שדה שהקשה למה הוצאה שונה משאר מלאכות. ויתכן שקשור למעמד הוצאה כמלאכה גרועה, ובמיוחד אם מעמד זה ממשיך לאפיין הוצאה גם אחר שנקבעה כמלאכה. הקשר בין תחומין והוצאה בהקשר זה משמעותי למדי. ויש להוסיף דיון זה למה שכתבתי "בענין מלאכת הוצאה", קול צבי, כרך ז' (תשס"ה), עמ' 91-102. ועיין בדיעה ברמב"ן על אתר שמא לא נצטוו כבר על ד' אמות ברה"ר. והנצי"ב הסביר שד' אמות שונה מכיון שהילכתא גמירא (שבת צו:).

דאלאו דמחמר לא אפקוד דאיסורי לאוין הן. "אולי העובדה שאין במחמר עונש חטאת וסקילה מספיקה לדין זה. אבל לאור שיטת הרמב"ן בכלל (שהחולקים נגד רמב"ח מנתקים מחמר ממחייב של מלאכת הגברא מכל וכל) זה שלא נכלל מחמר בפרשת איסורי שבת במרה סביר עוד יותר.

בעל הנתיבות המשפט בספרו מקו"ח (הגהות סוף הספר על שו"ע או"ח סימן רסו' ס"ק ז') המציא היתר חדש למי שהחשיך בדרך שאם יש שני סוסים בעגלה וכל אחד לבדו יכול לשאת המשא, שיפטור ממחמר ושו"ב מדין שנים שעשוהו. אבל בהמשך דבריו חוזר מחידוש זה מכיון שלא מצינו פטור של שנים שעשוהו אלא בחיוב קרבן ולא ילפינו לאו מקרבן.

ועיין בחת"ס (הגהות על או"ח שם) שתמה על חזרה זו, שהיכן מצינו שמלאכת בהמתו חמור ממלאכת עצמו! ובהמשך אף מוסיף, "והרי בחד קרא כתיב ... ומה שנקרא מלאכה אצלו גם בבהמתו כגופו דמיא אבל לא יותר. וגם אם בשאר איסור לאוין לא ילפינו, אבל בשבת אין לחלק בין בהמה ואדם." סוף סוף גם החת"ס דחה ההיתר מסיבה אחרת, שמא לפעמים בהמה אחת מושכת את כל העול.

וסביר לומר שהחשובים השונים בפוסקים תלויים בגישות השונות שפיתחנו. רק שייך ליישם הפטור של ב' שעשוהו אם המחייב הוא מעשה הבהמה, ולא מלאכת הגברא ע"י בהמה, שאז לא איכפת לנו אם פעל אגב בהמה אחת או הרבה.

בזה אפשר ליישב קושיית החת"ס שדוקא אם קשור יותר למלאכת הגברא וממש נכלל בפסוק של ל"ת כל מלאכה ונחשב המשך מעשיו אגב הבהמה לא שייך פטור זה.

והוא הדין לכאורה גם לפי הדיעה שעצם השימוש והעבודה בבהמה קובע את האיסור. גם אם המוקד הוא במעשה הבהמה יתכן שעיקר האיסור הוא בצירוף לחפצא של חילול שבת שנעשה, ולא למעשה חילול של בהמתו, ואז נשקול אם דין פטור ב' שעשוהו משפיע גם על איכות החפצא של חילול שבת או רק על הגדרת המעשה עבירה. ואולי בזה התכון בהצעה לחלק בין לאו וחיוב קרבן, דהיינו שלא שייך חיסרון

שמעכב בעבירת הגברא שמחייב קרבן - כמו ב' שעשוהו - לעכב באיסור לאו שאינו דוקא מתמקד במלאכת הגברא. וכמובן, שוב יש מקום להבחין בין ש"ב ומחמר בנושא זה.¹⁸

---

¹⁸ יש מקום לעיין בעוד כמה דינים. המנחת חינוך דן בשאלה אי נשים מצוות במחמר (ובש"ב, כפי שכבר ראינו). בין היתר, הוא תולה ענין זה בשאלה אי הוה עשה או לאו. ואולי תלוי גם באופיו כהנ"ל, שאם הוה דרך לעבור על ל"ט המלאכות בודאי אין מקום לחלק בין אנשים ונשים.

הפרי מגדים פקפק אם מחמר וש"ב שייכים כבר בזמן תוספת שבת. שוב ניתן להבחין ביניהם. ותלוי בהעמדות השונות בהן נתקלנו.

ועיין בריטב"א ע"ז טו. ד"ה ספסירא ששייך ש"ב גם באיסור תחומין, והמאירי נראה שחולק על זה. האג"ט מבחין בין ש"ב ומחמר.

ועיין גם ברשב"א (יבמות ו. ד"ה נגמר) בשם רבו בענין עשה דוחה ל"ת בקשר לאיסור מחמר אם הוא גם עובר בעשה כמו מי שעובר באחד מל"ט מלאכות או רק נכלל בלאו. ויש להשוות גם לתחומין והבערה אליבא דמ"ד דללאו יצא. ואכמ"ל.